

Sisukord.

Kirjandus

A. Üldosa.

I. Üldmõisted

II. Optioon **Otto Sanna**

1. I. periood (1640 - 1839)

2. II. Optioon.

3. III. periood (1839 - 1918)

III. Optioon **diplomitöö**

1. Optiooni ajaloo poliitiline teooria

2. Optiooni ajaloo üldine ülevaade

3. Optiooni loomine

4. Optiooni poliitiline teooria

5. Optiooni tehnikad

6. Retroaktiivsus ja optiooni kehtivus

7. Optiooni mõiste

B. Optioon Eesti väliskeskkonnas

I. Eesti - Venemaa vahelised lepingud 1937.

II. Eesti - Läti vahelised lepingud

III. Eesti - Ukraina vahelised lepingud

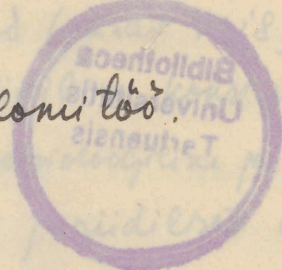
E. V.

TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEADUSKOND

26. mail 1937. v

Nr 39

TARTU

Sisukord.

Kingandus

lk.

3

A. liidosa.

I. liidmõisted

6

II. Optiooni ajalugu

ii

1. I. periood (1640 - 1839)

13

2. II. periood (1839 - 1918)

17

3. III. periood (pärast 1918)

20

III. Optiooni juriidiline konstruktsioon

27

1. Optiooni sotsioloogiline ja poliitiline toime

27

2. Optiooni juriidilised eeldused

31

3. Optiooni liigid

34

4. Optiooni intskond

42

5. Optiooni tehnika

46

6. Retroaktiivsus ja optiooni kehtivus

53

7. Optiooni mõiste

57

B. Optioon Eesti välislepinguis

I. Eesti - Vene rahuleping

61

II. Eesti - Läti piirileping

72

III. Eesti - Ukraina leping

75

Leipzig

Traité de Versailles 1919. Paris, Berger-Levrault,
Éditeurs, 1922 Kirjandus.)

Josef L. Kunz, Die völkerrechtliche Option. Erster
Band. Breslau 1925. (lih. Kunz I).

Josef L. Kunz, Die völkerrechtliche Option. Zweites
Band. Breslau 1928. (lih. Kunz II).

Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie.
Begonnen von Prof. Dr. Julius Hatschek. Fortgesetzt
und herausgegeben von Dr. Karl Strupp. I-III. Berlin
und Leipzig. (lih. Wb VR).

Dr. Walther Schoenborn, Staatensukzessionen. Ber-
lin, Stuttgart, Leipzig 1913. (lih. Schoenborn).

A. Piip, Rahvusvaheline õigus. Tartu 1936. (lih.
Piip).

Проф. Э. А. Корovin, Международное право пере-
ходного времени. Москва - Петроград. (lih. Korovin).

Eugen Maddison, Die estnische Staatsbürger-
schaft. Tallinn 1929. (lih. Maddison).

Moskva kontroll-opterinix komisjoni kirjawa-
hetus Riigiarhiivis (lih. MKO; k. = kaust).

Lepingud:

Traité de Versailles 1919. Paris, Berger-Levrault, Éditeurs, 1922 (lih. Vers.).

Treaty of Peace between the Allied and Associated Powers and Hungary and Protocol and Declaration. Signed at Trianon, June 4, 1920. London, His Majesty's Stationery Office, 1920. (lih. Trian.).

Treaty of Peace between the Allied and Associated Powers and Austria together with the Protocol and Declarations annexed thereto. Signed at Saint-Germain-en-Laye, September 10, 1919. London, His Majesty's Stationery Office, 1919. (lih. St. Germ.)

Treaty of Peace with Turkey. Signed at Sèvres, August 10, 1920. London, His Majesty's Stationery Office, 1920. (lih. Sèvres)

Treaty of Peace between the Allied and Associated Powers and Bulgaria and Protocol. Signed at Neuilly-sur-Seine, November 27, 1919. London, His Majesty's Stationery Office, 1920. (lih. Neuilly).

Мирный договор между Российской Социалистической Федеративной Советской Республикой и Финляндской Республикой. Юрьев 1920 (lih.)

rimise all mõeldakse ikka mõne riikkondruse saavutamist, ja seda nimelt indiviidi vabatahtliku läbi, moodustades seega ühe liigi riikkondruse vabatahtlikust omandamisest. Normaalses rahvusvahelises liiklemises toimub riikkondruse vabatahtliku saavutamine naturalisatsiooni ja repatriatsiooni teel, millega teatud tingimuste olemas olul võetakse isik riigi poolt, kuhu ta on soovi avaldanud, tema riikkondrusesse (Piip, lk. 196). Optiooni olemasolu oluliseks eeltingimuseks on aga eelnenud riikide suhtsessioon, mille tagajärgel alles optiooniõigus tekib. Optiooni koostamise aluseks on alati rahvusvaheline leping, kõige sagedamini rahuleping. Muemal on sõlmitud optiooni kohta ka erilepinguid, nagu Saks-Poola lepinguid pärast maailmasõda, nn. vähemrahvuste leping St. Germain'i lepingust osavõtnud riikide vahel jae., kuid nende sõlmimise on põhjustanud ikka eelnenud riikide suhtsessioon. Mõnikord võib erikõkkulepe toimuda küll palju hiljem kui riikide suhtsessioon, nagu sündis Saks

ja Taani vahel 1907 a., millega korraldati opten-
tide laste õiguslikku seisundit, kuna optidoo-
ise toimus 1864 a. Viini rahulepingu järgi (vt.
56 VR I, lk. 638).

Suktsederitud territooriumil asuvate indivi-
dide statuses on olnud ajaloos mitmeid muu-
tusi. Kõige vanemal ajajärgul röidetud maalal
asuvad inimesed lihtsalt tapeli või orjasteti.
Nii loeti vanas kreekas mittekreeklasi barbari-
deks ja need vallutamise korral loomulikult
koheldi kui kreeklasist alamaid olevusi ning
 nende orjastamine võivate poolt oli enesest-
mõistetav (Kunz I, lk. 29 jj.). Rooma ajal, kui
oli tegemist suurte maalade vallutamisega,
muudusid röidetud maa elanikud vallutajale
tribuudikohuslikeks; - see oli järgmine samm
arenemiskärgus.

Keskajal on lugu teine: elanikke loetakse
territooriumi lahutamatuks osaks ja nad paga-
vad täielikult maaala sautust. Kui maaala
lähed üle ühelt valitsejalt teisele, langeb võim
elanikkude üle loomulikult ka nne valitseja

kätte. Sellele ajajärgule on suure tähtsusega, et valitseja suhe alamatega on dominiinium, erabõiguse vahetuse; riikide submissiooni mõisteti kui omandiõiguse ülekandmist ühelt valitsajalt teiselt. Seda elanike avalikõiguslikku seisundisse ei toonud riikide submissioon mingit muutust. (Kunz I, lk. 31 j.).

Hiljemal ajal aga, kui on juba väga kufunenud riikiduse, resp. alamuse mõiste avalikõiguslikus tähenduses, kui pole tegemist valitseja ja valitsevate suhtes mitte enam dominiiniumiga, vaid imperiuniga, kehtneb väga reegel, et riigi võimude vahetuse tagajärjekes mingil määral on sellel asuvate elanikkude riikiduse vahetus võimude ülevõtte riigi kasuks.

(Schonborn, lk. 37; Püp, lk. 119).

Maalammusest tingitud paradomaatse riikiduse vahetus kahtlemata halvendas sellest tähtsat kodanike õigustlikku seisundit: kõigepeält ähvardas võidetud elanike karistusõige ajal vallutaja riigi vastu sooritatud deliktide tõttu. Sellepärast tekitab mõte, et mai-

mitud inimesi tuleks teatud määral kaitsta. Ei-
meseks vahendiks selles suunas oli nn. amnestia-
klauzel, millega vabastati subversioonist tabatud
elanikke karistusest, mis neile võiks osaks lan-
geta vallutaja riigi vastu varem sooritatud de-
liktide eest. Esimesi sellised norme leiame 17.
sajandil (Kunz I, lk. 32).

Amnestiaklauzel aga ei muuda midagi maaala-
muutusest tingitud riiklõruse vahetuse faktis.
Rahvusvaheline õigus oma arenemisel, jõrguedes
selles suhtes eriti riigiõigusele, hakkab aga ka
respekteerima indiviidi isiksust. Mida enam
muurab teid vaade, et indiviid pole riigi alam,
vaid kodanik, seda enam hakkab selle tunnus-
tama ka indiviidi vaba taht (vrd. Schomborn,
lk. 37). Nihelt poolt siis indiviidi huvide tun-
nustamine, teiselt poolt aga ka kaalutlused
riigi huvides, tingisidki instituudi tekkimise,
mida praegu nimetatakse rahvusvahelise õigus-
lohuks optiooniks ehk lihtsalt optiooniks.

II. Optiooni ajalugu.

Kuntz (I, lk. 85 j.m.; WbVR II, lk. 177) eraldab optiooni-instituudi arenemises kaht perioodi - vanemat ja nooremat, mille piiripunktiks ta asetab a. 1839, s. o. Belgia iseseisvustamise puhul tehtud Belgia-Hollandi lepingu sõlmimise aasta. See paetus põhjeneb asjaolul, et optiooni vanem vorm, misõida minnes riikkondsuse küsimusest, sisaldas eneses ainult võlgarändamisvabaduse klausli, kuna moderne optioon asetab rõhu just riikkondsusele ja võlgarändamise klausel on sekundaarse tähtsusega, muutudes koguni optioonimõiste ebaoluliseks osaks, võides mõningail juhtudel isegi puududa. Epookhitekitavana ilmneb uus põhimõte just mainitud 1839a. lepingus, kuigi ta sinna on retsiperitud juba 1815a. sõlmitud Austria-Vene sõpruslepingust; see viimane aga esines oma ajajärgul erandnähtusena ja ajavahemikul 1815 - 1839 näeme ikkagi ainult võlgarändamisvabaduse klaus-

lit.

Ühinedes selle protsessiga tuleb aga tunnustada, et optiooninstituti ajaloos on veel teine moment, mida me julgesti võime lugeda uue aja-ajajärgu alguseks optiooni senises arenemiskärgus. Uue ajaajajärgu loovad nimelt lepingud, mis lõpetavad maailmasõja ja lepingud, mis korrastavad piiririikide territoriaalset vahetõrki Venemaaga, nn. "idalepingud." Need lepingud toovad optiooninstituti sotsiaalselt uusi momente, mis seni olid tundmatud, ja nimelt sellega, et säeavad optiooni rahvaste enesemääratamisõiguse teatavasse, hanes senisest põhiliselt erinevaid optioonivorme, nagu optioon kogu vana riigi pindalalt uude tekkinud riiki rahvaste, pärtolu või õnnitõhha printsiibi järgi ning mit riikide vastastikune optioonidismembratio puhul. Sellepärast on kohane eraldada ajaajajärgu pärast 1918 aastat kolmandaks perioodiks optiooni ajaloos.

1. Teimene periood (1640 - 1839).

Vanima optiikoniklausiit sisaldava lepinguna märgib Kunz (Chrétien'i järgi; vt. Kunz I, lk. 33) Arras'e linna kapitulatsioonilepingut 1640 a.; järgmisena esineb see Breida rahulepingus Louis XIV ja Inglise kuninganna Anna vahel 1667 a., mille järgi Prantsusmaa osa S. Christophe'i saarest Inglisele ja Inglismaa Akadeemia Prantsusmaale tadeerib. Selle lepingu art. 11 ja 15 sisaldavad nõrkemini kaugleulatuvaid optiikoninorme tadeerituse territoriumi elanike kohta, lubades neil tagasi pöörata oma endise randa valituse alla. Küll ei ole siin veel kõneldud riiklikonnusest, kuid normid ei vihyab vanasest alamsusest astumise võimalusele, mis paljudes hilisemates lepingutes puudub.

Samalaadse normi sisaldavad Ryswick'i (1697) ja Utrechti (1713) lepingud.

Põhja sõja lõpetav Nisi kauppunk (1721) rahuleping, mis ka Eesti territoriumi kaarab, sisaldab samuti optiikoniklausi (art. 12); loo-

muldelt ei võimalda see opteerida „pärismaalastel”, s.o. ahtlastel, lätlastel jne., vaid väljarändamisvabadus on ainult neil, kes on „proprietaarii”; siin ei nähta optiooni ette mitte üksnes suhtedendi, s.o. Rootsi, kaunis, vaid jätakse määramata, kuhu väljarändamine võib toimuda.

Väljarändamisvabaduse klausel sisaldub veel Berliini (1742), Pariisi (1763), Hubertsburgi (1763), Kutschuk-Kainardži (1774), Varnavi (1775, Poola jaotamise kohta) ja Tescheni (1779) lepinguis. 1783a. lepinguis, Ameerikas asuvate maaalade hessiooni kohta, väljendatakse ajajärgule kinnipõliselt: üteldäinud maaala elanikele võimaldatakse „de se retirer en toute sûreté et liberté, ou bon leur semblera”.

Elisson': Hispaania - Prantsuse piiridereguleerimise leping (1785) on tähelepanuväärne selle tõttu, et siin esmakordselt sõna „optioon” tarvitatakse.

Edasi leidub optiooni klausel Jassy lepinguis (1791). Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni sõdade ajajärgk toovad kaasa terve rea territoriaalseid muudatusi, kuid optiooni klausel

sisaldab ainult üksikutes lepingutes, nagu Campo-
formio rahuleping (1797).

Kuni 1839 aastani leiame vabariikide vabade
klausi veel järgmistes lepingutes: Genf (1798), Louisi-
siana kohta käiv leping (1800), Amiens (1802), Ka-
mina (1809), Viin (1809), Bukarest (1812), Kiel
(1814), Pariisi lep. ja Viini kongressi akt (1815),
Austria-Baieri lep. (1814), Preisi-Saksi konventioon
(1815), Vene-Austria lep., mis puha varem mainitud
(1815), Washington 1819, Adrianopol (1829), ja
Hispaania-Bolivia leping (1837) (kuur I, lk. 33 jf.).

Ona rõõmselt pole optioon esimesel peri-
oodil muud kui "beneficium emigrandi" (kuur
I, lk. 34). Tol ajajärgul oli puha ületunnusta-
tud seisukoht, et suhtseduritud territooriumil
olevad suhtedendi alamad muutuvad ipso facto
suhtessori alamaiks ja vabariikide vabade
klausel saab vahendiks, millega indiviidile
nõimaldatakse sellest paratamatust valitsus-
nõime muutusest vabaneda. Rikkondsus
ei ole sel perioodil veel nii stabiilseerunud
nõiste, et peardikk asetataks sellele: ei tehta

vahet suhtseeritud maalal leiduvate inimeste vahel rikkonduuse järgi, vaid optriooniõigus reserveeritakse kõrgile elanikele, keda nimetatakse tavaliselt lihtalt, "habitants" (Breda ad. ii, Pariisi lep. 1763, art. 4 j.t.), "incolae" (Rysothi lep. art. 17) või "Personnes" (Utrechti lep., art. 10).

Keda nende väljendite all mõeldakse, ei ole üheski lepingus lähemamalt määratud. Kunz (I, lk. 47) arvab, et selle all tuleb mõista rikkud, kes ei-
vad suhtseeritava maalal domitsiili, kuu-
rikkonduus, sünnikoht, aga päritolu kuu-
kõrtelemist ei leia.

Sageli tuleb sel perioodil ette, et optriooniõigus omistatakse ainult teatud rahvaklassidele: Musikauppunki lepingus on selleks "propriarii", Poola jaotamise lepingus "supers libres". Helgen-
murrab aga järgest teid seisukoht, et väljarän-
damisõigus tuleb anda kõrgile elanikele,
vaatamata seisusele või klassile. Kuigi pole
keegi kinneldud naiste pe alaealiste optrio-
nist, võib järeleda, et perekonnapea väljarän-
damisega eldati ka ta perekonna ühesminekut.

His aga kogu seda perioodi teravasti pärnevast
ajajärgust eraldab, on just asjaolu, et optiooni-
õigus on kõigil suhtedeeritud territooriumi
elanikel, vaatamata nende rikkonduusele.

Kuhu võtjäreändamine peab sündima, sel
perioodil tavaliselt ei määrata; peamõttes on
vabamenisvõimaluse varumine suhtesiooni ta-
gapärgel pealisunnitud suest riigivõnnust.
Kes aga sellest vabaneu tahab, peab võtjäreän-
dama.

His puutub võtjäreändajate varandusse, siis val-
lasvara lubatakse tekihtamatult kaasa viia,
kuud kinnisvara kohta lehti6 peab reaalpool
sund realiseerimise nõue.

2. II. periood (1839-1918)

Kui esimesel perioodil esineb veel rohkesti riikide
suhtesiooni kohta käivad lepinguid, mis optiooni-
kantslit üldse ei sisalda, siis teisel perioodil leduub
selliseid väga harva.

Esimese lepinguna, kus ilmneb teisele perioodile

isloonuslik optioon, on varemmainitud Belgia-Hollandi
leping 1839 a., mis baseerub juba riikvahelise print-
siibilil. Edasi järgneb kaks ameerika lepingut: Mon-
terideo 1846 ja Guadalupe-Hidalgo 1848, millestest
viimane on huvitav selle poolt, et siin esma-
kordselt vajavõimendamisnõue üldse puudub. 1853 a.
näeme optiooniklauslit Prussi-Oldenburgi lepingus.
Krimmi sõja lõpetas 1856 a. Pariisi rahuleping,
erandina näeb ette eelmisest perioodist pärit väl-
javõimendusklausli. Britide tähtsusega on Zürichi
rahuleping (1859), kuna selle optiooniklausel saab
paljudeli hilisemate lepingute mustriks. Torino
leping (1860) saab niisuguseks hilisemale Frank-
furdi lepingule, mis pärastpooli suure vahele ja
hüüdnud esile kutsumis. Pariisi konventsioon 1860 a.
näeb esmakordselt alaealiste suhtes romaani teooria
järgi ("option individuelle"); 1861 a. Pariisi
leping (Monaco ja Prantsusmaa vahel) selle vastu
on "option collective" - seisukohal.
1864 a. Viini rahulepinguga lõpetas Taani-Prussi
sõja, kutsumis oma optiooninõuiga välja väga
teravaid vaarusid; selle kohta ilmus terve hulk

viimonograafiaid ja see optsoon oli Taani ja
Saksa vahel tülironaks 33 aastat, kuni 1907 a.
vastav leping sõlmiti.

1866 a. Viini rahulepingu optsooni artikkel ba-
seerub täielikult Zürich lepingu vastaval normil.
Washingtoni ja S. Stefano rahulepingud märgivad
instituumi arengus tagasiminekut, esitades jälle
vana võyerändamisklausli. 1878 a. Berliini kong-
ressi akt, millega Balkan territoriaalselt korral-
dati, optsoonikiirumust pea üldse ei puuduta.

Ükski optsoonitüügist osaldav leping pole aga
olnud nii vareldav ja nii palju võraamatuis ja
artikleis käsitletav kui Frankfurti leping 1871 a. z.
Pruss-Lotringi kohta Saksamaa ja Prantsusmaa
vahel: kuni maailmasõjani ei saavutanud siin
kumbki pool ühtegi sordukoliti.

Edasi näeme optsooniklauslit St. Barthélemy
(1877) ja Helgoland-Sansibari (1890) lepingus; Si-
monski (1895) rahulepinguga on see instituumt
juba Aasiaski viidud. Järgnevad Türgi-Kreeka
rahuleping (1897), Pariisi rahulep. (1898), mis
jällegi ei näe ette võyerändamiskohustust, Parth-

mouthi (1905), Nus-Hebriidide (1906), Lausanne'i (1912), Konstantinopoli ja Atena (1913) lepingud (Kunz I, lk. 58 j. j.).

Kogu teisel perioodil on optsoon rahvusvahelise õiguseliku instituudina omandanud juba kindlama ilme. Näeme, et optsooni kriteeriumiks on saanud riikkondsus; optsooniõigus onustatakse mitte enam lihtsalt suhtedeeritud territooriumi elanikele, vaid sellel territooriumel asuvalle suktsedendi kodanikele, kellel optsooni läbi võimaldub saavutada uuesti vana riikkondsus.

3. III. periood (pärast 1918 a.)

Põhimõtteiks, millele rajati maailmasõja lõpetanud lepingud, oli rahvaste enesemääratamise õigus, vähenusrahvaste kaitsel ja rahvusprintsipi tunnustamine, mis (P.) Ameerika lihendriikide president Wilson'i kuulsaits punktides leidis oma esimese väljenduse. Teatavasti ei ole need põhimõtted küll täiel määral läbi viidud, kuna eriti Clemenceau surus läbi rõhkelti oma seisukohti Saksamaa suhtes

ja kuna keskriigid kaotaja poolena nutmeti ka nende printsiipide teostamisel kannatanuks jäid. Üldiselt on aga need põhimõtted siiski tähtsal määral rakendatud ja üheks tõhusaks vahendiks nende läbiviimisel sai optitsiooni-instituut, mis aga ise selle tõttu teismuguse ilme omandas kui eelmisel perioodil.

Vaadeldes maailmasõja lõpetanud lepinguid üldiselt, alustame Versailles' rahulepinguga 28. juunist 1919. Selle lepinguga korraldati terve rida territoriaalseid muudatusi Saksamaa suhtes. Endise Saksamaa territooriumist läks Elsass-Lothring Prantsusmaale, Eupen ja Malmedy Belgiale, Põhja-Slesvig Taanile ning ühest ühest Poolale, Lääne-Preisimaa ja osa Sileesiat ning Tšehhoslovakkiale nn. Hultschini maakond; danzigist ja Meemeli maast moodustati erisuguse statusega territooriumid. Päle selle kaotas Saksamaa kõik asumaaad.

Elsass-Lothringi ülemineku puhul ei nähta ette mingisugust optitsiooni, kuna Prantsusmaa asus seisukohal, et siin on tegu ainult 1871 a.

riikud seadusi paluleseadmisega, wny arwas, et
siin ei wõi tulla rakendamisele tavalised riikide
suktsessiooni puhul tarvitatavad reeglid. Teiste
maalamundatuste puhul optioon Saksamaa ka-
sus kannab sama ilmet, mis tal oli eelneval
perioodil, - võimaldatakse saavutada wana riik-
kondsus.

Mus printsiip tungib aga eote suktsessiooni
puhul wite riikide, s.o. Poola ja Tšehhoslo-
vakia kams (art. 85 ja 91). Siin võimalda-
akse poolakail ja tšehhoslovakkidel, kes elavad
Saksamaal wõi välismaal ja on Saksa koda-
nikud, opteerida Poola, resp. Tšehhoslovakkia
kams. Siin on optiooni lähtekoht sootuks teine
kui eelmisel perioodil: opteerijaks wäivad olla
isikud, kes wõdse mingis seoses ei ole suktsede-
ritud territooriumiga; määraks on siin hoo-
pis rahvus.

Veel suuremal määral kui Vers. leping, toob
uus üldine optioonistoluuti St. Germaini
leping 10. septembrist 1919. Siin oli tegemist
Austria-Ungari suurriigi täielise hävinemisega,

dismembratoga puhtal kujel, ning vana riigi
pindalal tekkisid mitmed uued rahvusriigid,
tekkisid uued riiklondsused, kuna vana Austria-
Ungari riiklondsus kadus üldse. Kuna iga
riik võib oma riiklonduse ulatust määrata
sõltumatult teistest, tekkisid konfliktid riik-
londsusel hõlmuses: hulk inimesi muutus
apoliidideks, kuna paljud selle vastu omanda-
sid kahekordse riiklondsuse. St. Germaini rahu-
leping püüab seda reguleerida, tarvitades sel-
leks ka optiooni abi; peale selle sädi opti-
oon ka siin rahvaste enesemääramise print-
siibi teenistusse. Täiel määral ei õnnestunud
aga sel lepingul ülalmainitud pühede väl-
tamine. Optioon eelmise perioodi mõttes ei ol-
nud Austria-Ungari puhul üldse mõeldav,
kuna vana riiklondsus siin oli täielikult
kadunud. St. Germaini lep. järgi oli ette nähtud
hõrgile endise Austria-Ungari kodanikele opti-
oon "varema kodumaad iguse" kasuks; päale selle
Austria-Ungari territooriumil tekkisid uute
riikide ja Poola, Rumeenia ning Lõunaskaavia

kasuks rassi ja keele järgi (art. 80). Need mõ-
lemad optiooni vormid olid varem tundmatud.

Välja oli jäetud St. Germain'i lepingust Un-
gari kasuks opteerimise, kuna seda hõrvaldab
Trianoni lep. 10. septembrist 1919, samade põhi-
mõtete järgi, mis St. Germ. lepingki.

Nii Vers. kui St. Germ. leping näevad ette mit-
mete maade kohta plebistsüidi; siin näha-
ks ühtlasi ette optioon riigi kasuks, kellele ple-
bistsüidi teel maad üle ei lähe.

Neuilly rahulepingus 27. nov. 1919 on maks-
vad samad printsiibid, mis Vers. lepinguski Saksa
ja Poola-Tšehhoslovakkia suhtes.

Sèvres'i (10. aug. 1920) ja Lausanne'i (24. juu-
list 1923) lepingud hõrvaldavad optiooni ainult
rassi järgi.

Bessaraabia kohta käru leping 28. okt. 1920 on
tähelepanuväärne selle tõttu, et siin näha-
ks optioon ette endistele Vene kodanikele, pour toute
autre nationalité qui leur sera ouverte' (art. 5).

Rapallo leping Itaalia ja Lõunasaavia va-
hel (12. nov. 1920) erandina ei nõua väljarändanist.

Teise tähtsa lepingutegrupina pärast maailmasõda esinevad nn. „idalepingud“, Vene lepingud piiri-riikidega.

Siin on terajajaks Eesti-Vene rahuleping 1. veebruarist 1920 a. (ordl. korviri, lk. 73), millega võimaldub aptsoon kogu vana riigi pindalalt uude tekkinud riiki. E.-Vene rahulep. norm on retropeeritud Läti (ii. aug. 1920) ja Loodu (12. juuli 1920) rahulepinguisse Venemaaga. Ka Vene-Poola leping 18. märtsist 1921 sisaldab umbes samalaadse normi. Soome-Vene rahulep. (14. okt. 1920) sellevastu annab teissuguse, kuna siin ühelt-poolt (Petsamo maakonna suhtes) opereeritakse fik-tiiooniga, nagu oleks Soome riiksoonus juba varem, Vene tsari riigi ajal eksisteerinud, ning teiselt poolt Ida-Karjala kohta näha ette väl-jarändamise klausel.

Tärestis erineva alusega aptsooni levane Eesti-Läti piirilepingus 1920 a. (art. 13): riikud, kes oma-vad kinnisvara ühes lepinguosalistest riikidest ja elavad teisi, ning riikud, kes omavad kinnis-vara, mida läbib piiripöök, on õigus optee-

rida selle riigi riikihõudus, milles asuvad nende
kinniovarad.

1. Optisooni sotsioloogiline ja poliitiline forma

Nagu nägime optisooni ajaloolist arengut, ka-
nab optisooni allati oma ajajärgule vastavad ilmut-
sed määrat, mis inimeste sotsioloogilised ja filosoof-
ilised vaatedokladid pääsevad maksele, mis suurene-
m on ajajärgu üldine mentaliteet või milleks on
rikkidevaheline poliitiline situatsioon, erandit-
ka optisooni oma värvõrgu, mis on sageli sotsi-
oloogiliste ja poliitiliste mõtteomaduste kinnis-
tus.

Optisooni kui rahviõide vabadatehtlik all, e. kui
nuudugi enne aset leida kui ilon on kinnis-
tatu rahviõide südamekinnituse vabadus. Keel-
ajal e. olnud optisooni mõeldas, kuna see in-
diviidil endal midagi sina kaasa võõrda e
olnud seegi religiooni vabadus, kinnitamata muud
vabadust. Reformatsiooni ajaga lausub vana
printsiip, cuius regio, eius religio, mis us-
uhte väjendax lausa tolle ajajärgu, privilegias

III. Optiooni juriidiline konstruktsioon.

i. Optiooni sotsioloogiline ja poliitiline toime.

Nagu nägime optiooni ajaloolisest ülevaatest, kannab optioon alati oma ajajärgule vastavaid ilmeid. Sel määral, mil inimeste sotsioloogilised ja filosoofilised vaated olid pääsivad maksvale, missugune on ajajärgu üldine mentaliteet või milline on riikidevaheline poliitiline situatsioon, sõltub ka optioon oma värvingust, ning on sageli sotsioloogiliste ja poliitiliste mõttesuundade teenistus.

Optioon, kui indiviidi vabatahtlik akt, ei või muudugi enne aset leida kui ulose on tunnustatud indiviidi südame tunnustuse vabadus. Keskajal ei olnud optioon mõeldav, kuna siis indiviidil endal mingit sõna kaasa rääkida ei olnud seegi religiooni valikus, kõnelemata muist vabadustest. Reformatsiooni ajaga langeb vana printsiip „*cuius regio, eius religio*“, ning usuühete väjenduse liiane tolle ajajärgu „privilegium

emigrationis'is. Selle privileegiga õugi soses hi-
liem, 17. sajandi keskkel tekkin, primitiivne opti-
ooni õigus, „beneficium emigrandi“ (Kunz I, lk. 39).
Vahend on mõlemal instiitundil üks, kuid si-
hts ei ole teisel puhul mitte enam usuvabaduse
kaitse, vaid indiviidi kaitse temast mitteoleneva
riigivõimu - vahetuse vastu.

Õna mõju ei pata optiiooni instiitundile avaldamata,
ka loodusõiguse kooli väide „sotsiaalsest lepingust“,
mille järgi indiviidi ja riigi vahel vaadeldakse
kui lepingulist vahetust; võtjarändamine tähendab
sellest lepingust loobumist, nii nagu naturalisatsioon
on sellise lepingu - vahetusta astumine (Kunz I, lk.
75). Lõpeti, et kedagi ei või vastu tahtmist hoida
selle riigi alamuses, kus ta ei taha olla.

Ühelt poolt saab siis optiiooni instiitund va-
hendiks indiviidi huvides, kahtes teada riikide
suktsessioonist tingitud raskuste eest; teiselt poolt
oli selle instiitundi rakendamine ka riigivõimu
huvides. kõigpäält oli vallutaja riik huvi-
tatu, et riigist rändaks välja see element, kes
riippus tugevasti vana riigi kultuuri ja kes nägi

territoriuni üleminekus vägi'vallaakti ja uue riigi alamaks sai vastu tahtmist. Võtjarändamisklausli põhjal aga vabanes suhtessor just niisugusest elementist, kes talle endale võis tulevikus riskusi tekitada. Samal ajal oli optsooninormi itkagi humaansuse akt kaotaja riigi, suhtedendi, suhtes, ning võis olla tulevikuks normaalse vahetorra juhuleseadmise tagajärg, oli niisõelda lepitav akt võitja ja võidetu vahel. Kõige sellepa seisus optsooninstituuat ka poliitiliste huvide teenistuses.

xix. sajandil kehtis alles rahvusriigi idee. Järelgi on optsoon vahend, mis võimaldab riikidel sääl, kus lepingust osavõtvad riigid oma rahvastikult etniliselt erinevad, mitte jääda ühe rahvuse liikmetel natsionaalselt võõra valitsuse alla.

xix. sajandil kujunes välja optsooninstituuati kriteeriumiks riikkondsus, mis püüis aru- maksvana kuusi maailmasõja lõpuni. Pna- mitus lepingust saab optsoonioigus vana riikkondsuse saavutamise vahendiks riikide suhtes- sioonist tabatud riikidele, omandades selle tõttu ka päris kindlad juriidilised piirid, mis aga

pärast 1918 a. seganüri paistuvad. Siiski leiame ka sün lepinguid, mis nõuavad ette armult väljarändemise vabaduse, olenedes sellest, kuidas tingib poliitiline olukord.

Maailmasõja lõpetanud lepingud toovad esile eriti teraval kujul rahvaste enesemääramise printsiibi. Optsioon omandab vastavalt sellele põhimõttele eri ilme: pärisõhku ei ole enam sugugi vana riikloomuse omandamisel, vaid optsiooni läbi võimaldab piirini korraldada rahvusriikide rahvastikku, koondades laiali paigutatud natsiooni liikmeid oma rahvusriiki. Täpselt poolt näeme jälle, et kui nõuavad poliitilised huvid, välditakse üldse optsiooniklauslit; kujukas näide on selleks Elsas-Lotringi ütemine Prantsusmaale.

Politiilise ja sotsioloogilise tegurina on optsioonil kujunenud väga küllaltki tähtis osa: tal on tähtis roll rahvaste enesemääramisõiguse printsiipi teostamisel ja ta on tõhus vahend riikidevaheliste suhete reguleerimisel pärast riikide suhtesiooni, olles

selles mõttes „poliitilise tarkuse akt“ (Funck-Bren-
tano, Sorel, Kunz; Kunz I, lk. 79). Riikidevahelise-
liste suhete on optiooniga vahelise positiivne
nähtus.

Optiooni puhul ei saa alahinnata ka psühho-
loogilist momenti. On sage nähe, et opti-
ooniklausli kohaselt optioonioigust konkreet-
puhul võrdlemisi vähe kasutatakse; see aga
ei vähenda optioonivastitundi taktust, sest
juba optiooniklausliga antud vaba rikkond-
use vahetus võimalusel on suur psühholoogi-
line mõju.

Juriidilise institutsioonina optioon aga ei ole
veel omandanud kindlaid piire, ega ole saa-
nud rahvusvahelise õiguse stabiliseerunud
normiks, vaid on selles mõttes õieti alles
arenevaspäärgus.

2. Optiooni juriidilised eeldused.

Vaadeldes optioonioigust sisaldavaid rahvusvaha-
lidi lepinguid näeme, et optioonioiguse esineb ainult

sel korral, kui on toimunud riikide suksessioon, s.o. ühe riigi astumine teise riigi õigustesse ja kohustustesse oma laiendamise tagajärjel nende maaaladele, mis seni allusid teise riigi võimule (Schoenborn, lk. 6). Riikide suksessioonil võib olla mitmesugused vorme, nagu provintsi reseedivaks saamine, provintsi anneksioon, riikide liitumine, riikide kokkuvulamine ja riikide lagunemine (Piip, lk. 120).

Kõigi nende suksessioonivormide juures on küpunenud üldiseks reegliks, et suksessor saavutab täielise võimu, imperiumi, suksedeeritud territooriumil kehtivate riikide üle ning selle tagajärjeks on asjaolu, et kodanikel ühelt riigilt teisele üteläinud või reseedivaks saanud riigiosal tekob uus riikkondsus, ja ainult selle riigi riikkondsus, kes territooriumi üle ostab.

Riikkondsuse vahetuse või uue riikkondsuse tekkimise fakt hingabki optioonõiguse ilmsõist tuleku.

Suksessioonititel harilikult annab optioonile oma ilme; optioon võib aga esineda

igasuguse suhtesiooni tiitli olemasolul. Totaalan-
nehsiooni ja riikide liitumise korral praktiliselt
ei ole optiooni õrgust küll rakendatud, kuna sin-
puudub teine suhtesioonist puudutatud kontra-
lent, kellega optiooni kohta kärv leping
võiks saada sõlmitud. Teoreetiliselt on aga
optioon mõeldav ka siin, kui esineb mõni
kolmas riik, kelle kasuks võiks optioon toi-
mida, näit. rahvuspiiride alusel.

Optiooni õrgust avaldub armet rahvusva-
helistes lepingutes. Optioon ei ole kujunenud
rahvusvahelise õiguse tavaks, mille pärgi ta
võiks rakendamisele tulla siis, kui vastav
norm suhtesiooni puhul sõlmitud lepin-
gus puudub. Ka kõige muu ajal esineb
lepinguid, millega üle antakse teatud ter-
ritoorium kirele riigile, kus optiooni õrgust
ei ole ette nähtud, näit. Elsass - Lotringi üle-
minek Prantsusmaale Vers. lepingu pärgi.
Tava alusel aga Elsass - Lotringi asuvad en-
dised Saksa kodanikud pole õigustatud Sak-
samaa kasuks opteeruma, kui optioon on

Seega on juriidilisteks eeldusteks optiiooni-
instituudi puures riikide suhtesioon ja sel-
le pärnenud rahvusvaheline leping.

3. Optiiooni liigid.

Kunz, esitades optiiooni teoreetilise käsite-
le, lähtub sisuliselt, et normaalne, harilik
optiioon esineb ainult sel korral, kui optee-
ritakse vana, s.o. kaotaja riigi riiklõudus.
Ta värdab, et optiioon ainult siis võib kan-
da optiiooni nime sõna juriidilises tähendu-
ses, kui opteeritakse suhtedendi riiklõudus.
Selles mõttes eraldab ta harilikku, normaalse
optiiooni kõrval ebariilikku, ebanormaalselt
optiiooni, mille all ta mõtleb raskest opti-
ooni, mis ei maha mainitud kontseptiooni
(I, lk. 99; II, lk. 307 j.m.).

See sisuliselt võis mahser olla küll aja-
pärnule enne maailmasõda, kui teadsugune
optiiooni vorm oli rahvusvahelise õiguse prak-
sile tundmatu, kuid praegu, kui optiioon on

omandanud tise ilme, ei saa ne asetada enam-
kuu pärastmaailmasõjaseid optiooninorme optsi-
ooniinstituutist väljapoole. Tähele pannes, et
et selle instituudiv arenemisel on suur rolli
mänginud poliitilised ja sotsioloogilised tegu-
rid, ei oleks õige öelda, et maailmasõja lõpe-
tanud lepinguis ja kuu ning piiride ra-
helisid lepinguis esinevad vastavad normid
oleksid nagu midagi „ebanormaalsed“ selle
tõttu, et nad ei mahu sellesse dogmaals
kujuvunud optioonimõiste käsitlemise.

Kalpa minnes seisukohalt, et optioon ei
ole mitte niivõrd puridilise nähtus, mida
võiks teatud perioodil traditsiooniliselt ku-
juvunud lepingute artikleid aluseks võttes
definitsiooniks abstraherida, mis oleks mak-
sev igal ajal ja kohal arundisena, „nor-
maalsena“, kui pigemini poliitilisest momen-
dist ja üldse ajajärgu mentaliteedist sõl-
tunud nähtus, tuleb asuda seisukohale, et
ka see optioon, mis esineb pärastmaail-
masõjases lepinguis, pole „ebanormaalsed“, vaid

on optisooni instiituti, nagu ta kaasajal on
väga kujunenud, alaliike.

Sellepärast võime klassifitseerimisel aluseks
optisooni instiituti niisugusena, millestena ta
kaasajal on väga kujunenud.

Selles mõttes võime optisooni klassifitseerida ka-
helt seisukohalt: 1) isikute järgi, kellele kuulub
optisooni õigus ja 2) tehnikate järgi, s. o. kuidas
toimub optisoon.

Kahdemata on tahtsani liigitelu isikute järgi.
Selle kohaselt erineb kaks optisooni pealiiki: a)
optisooni õigus isikuile, kes riikide suhtesooni
tagajärgel on saanud uue riiklõudsus ja b) isi-
kuile, kel uue riigi tekkimise korral avaneb väi-
malus opteeruda selle uue riigi riiklõudsus.

Esimene liik sisaldab nn. "klassilise" opti-
sooni õiguse; see vorm on tüüpiline perioodile
enne maailmasõda ja seda on rahvusvahelise õi-
guse kirjanduses käsitletud kui "normaalset" opti-
sooni. Kriteeriumiks selle optisooni vormi juu-
res on riiklõudsus: optisooni õigus varutakse
siin suhtedendi moodantule, kes suhtesooni

tagajärjel on omandanud ipso facto suktsessori riikkondsuse; neile võimaldub optiooni lohi normaalalt omandada uuesti vana riikkondsus, mille nad suktsessiooni tagajärjel kaotasid. See on tavapäraselt esineb siin optioon suktsessiooni kasuks. Erandina tuleb ette ka optioon, kus võimaldatakse opteroda vana riikkondsuse kaotamisel riikile mitte ainult suktsessiooni, vaid ka mõni muu riikkondsus (vrd. Besarabia leip. 28. okt. 1920, art. 5). Kunst II, lk. 355). Vana riikkondsuse opteerimine on muudugi mõeldav ainult sel juhul, kui vana riikkondsus üldse puudub; dimensatsiooniga totalanneksiooni korral selline optiooniline muudugi esineda ei saa, sest siin vana riikkondsust enam ei eksisteeri.

Teine optiooni pealigi moodustab optioon mitte riikide kasuks, millele on esite kerkunud pärast 1918 aastat. Siin pole optioonilise kriteeriumiks mitte enam riikkondsus, vaid selle asemele astuvad rahvuse ja päritolu kriteeriumid; selle optiooni alusel on rahvaste enesemääramine printsiip. Selle optiooniligi

näevad ette kõik maailmasõja lõpetanud lepingud
ja Venemaa lepingud piiririikidega. Sel liigil
võime eitleda veel alalike.

i. Optioon rahvuse printsiibi järgi puhtal kujul.
See on näib Vers. lepingus (art. 85 ja 91), millega
Tšehhoslovakkidele ja poolakatele, kes on Saksa
kodanikud ja elavad Saksamaal, võimaldatakse
opteerida Tšehhoslovakkia, resp. Poola, kasuks,
ja Venelily lepingus (art. 40), serblastele, kroaa-
tidele ja sloveenidele, kes Bulgaaria kodanikud ja
elavad Bulgaarias, lõunastaavia kasuks. Siin-
puures peetakse lähemalt määramata, millise
printsiibi järgi tehakse kindlaks optantide rah-
vus; Vers. lepingu määrab lihtsalt „Tchéco-
Slovaques“, „Polonais“. Kuna rahvuse määrami-
sel võib olla väga mitmesugused käsitlusi,
siis kindlasti pole see sõnastus kõige õnneli-
kum. Saksa ja Poola vahel tekkiski hiljem
teili optantide määramise Vers. lepingu lühk-
lõhkuse tõttu (vrd. W6UR III, lk. 1038).

St. Germaini (art. 80) ja Trianoni (art. 64) lepin-
gud arendavad seda printsiipi edasi: istud end.

Austria-Ungari territooriumil, kui nad oma kodu-
kohas erinevad keele ja rassi poolest rahva ena-
musest, võivad opteerida riikkondsust, kus nende
keele ja rassi järgi olev rahvas moodustab ena-
muse. Siin on rahvuse mõiste juba täpsa-
malt määratletud. Leves'i (art. 125) ja Lausanne'i
(art. 32, 34) lepingud on kriteeriumiks ainult
rass.

2. Optatsioon kodukoha järgi. Selle optatsiooniliigi
juures esineb rahvuse printsiip kaudselt. St. Ger-
maini (art. 78) ja Trianoni (art. 63) lepingud näe-
vad ette järgmise optatsioonivõtte: end. Austria-
Ungari kodanikud, kes kaotasid Austria, resp.
Ungari riikkondsuse ja said ipso facto mõne
end. Austria-Ungari territooriumil valitseva
riigi riikkondsuse, võivad opteerida riigi ka-
siks, kelle territooriumil nad omaid varem
"kodumaalõiguse" ehk "kogubondlike võtte" (saksa
k. "Heimatsrecht", ingl. k. "right of citizenship",
itaalia k. "pertinenza"). "Heimatsrecht" on spet-
siifiline Austria ja Ungari institutsioon. Aust-
ria-Ungari 1862 a. seaduse järgi pidi iga

kodanik omama riigiis kogukonnas uu. ko-
dumääruse (Kumr II, lk. 105). See, kodumaa-
õigus saigi St. Germaini ja Trianoni lepinguis
optiooni kriteeriumiks; see on kindlasti ob-
jektivsem kui rahvus, ega või melda mitmeti-
tõlgitsemist.

Kumbes sama printsiipi näeme ka Vene le-
pinguis piiri riikidega. P. - Vene rahulep. (art. 4)
järgi on Eesti soost isikud, kes asuvad Vene
territooriumil, õigus opteerida Eesti kasuks, kus-
juures kahtluse korral nõeldakse Eesti soost-
isikute all isikud, kes ise või kelle vane-
mad olid praegu Eesti moodustaval terri-
tooriumil kogukondade või kesiselete asu-
liste hingedes. Samalaadse normi si-
saldavad Vene lepingud Läti, Leedu ja Poola-
laga. Nagu näeme, on ka siin kriteeriu-
miks kodukoht, kuna on räägitud sõna
"rahvus", olgugi et see optiooniliseks saamisi-
baseerub rahvasti esemääratamisõiguse print-
siibil.

Sui generis optiooniõigus esineb Eesti-Läti

püürlepingus (art. 13), kus kriteeriumiks on kin-
nivaras asukoht.

Optiooni tehnilise külje järgi liigitades võime
konstateerida kolm liiki:

1. Optioon deklareerimise ja võlparändamiskohus-
tusega. See on levinum ja esineb ka pea kõigis
pärastmaailmasõjaseis lepinguis.

2. Optioon ainult võlparändamiskohustusega.
Esineb harvemini, pärastmaailmasõjaseis le-
pingust Newilly lepingus (art. 45) Bulgaaria
ja Kreeka vahel vastastikkui ja Vene-Soome ra-
hulepingus (art. ii) Itaalia ja Soome vahel.

3. Optioon võlparändamiskohustuse, nõueten
ainult deklaratsioon. See väsiolt soodne riigi-
le, kust opteeritakse, kuna tema territooriumi-
le võib päida selle teie rohkem võinart
täiendavast rikkus. Pärast maailmasõda
esineb Rapallo lepingus (art. 7) Itaalia ja
Lõunaslavia vahel. Enamasti esineb see opti-
ooni viis Hispaania puhul rahulikult teel.

4. Optiooni riikond (Personenkreis).

i. Üldiselt. Opteerimiseks signustatud riikonna määramisel on üldpõhimõtteks, et optandina võivad esineda ainult isikud, kellel on optiooniklausli järgi mingi pidepunkt selle riigiga, kelle ka suks opteeritakse.

Vana riikondsuse opteerimise korral on pidepunktiks enne subtsessiooni subtsedendi riikondsusesse kuulumise. Subtsedeeritud territooriumil elavate kolmanda riigi kodanikele optiooniõigust ei reserveerita, sest riikide subtsessioon kui ka optiooniõigus on need res in alio acta. See asjaolu järgneb juba optiooniõigusest endast. Siin merki aga üles küsimus, kes omavad riikide subtsessiooniga subtsessori riikondsuse *ipso facto*. Tavaliselt arvatakse nende hulka ainult need subtsedendi kodanikud, kes evivad subtsedeeritud territooriumil domi-triili; nii on see välendatud paljudes lepingutes. Mõningais lepinguis arvatakse nende

hulka pääle selle veel riikud, kes on pärit-
suktsioneeritud territooriumilt (originitudi
printsiip). Päritolu, originitudi, mõiste käsi-
telu ei ole aga omahorda mitte alati üht-
lane: tavaliselt mõeldakse selle all sünni-
kohta, kuid mõnikord mõeldakse selle puures-
veel vanemate sünnikohta või vähemalt vane-
mate põhemat aega järele elanust. Pääle selle
on võimalikud veel kombineeritud moodused
domitsiili ja originitudi printsiibiga (vt. kunz I,
lk. 103). Paljud lepingud lähevad sellest aga
raskides mõõda; sel puhul rakendatakse tava-
liselt domitsiili printsiipi.

Optiooni puhul nutesse riikidesse on pide-
punktiks mitmesugused asjaolud, olenevad sellest,
mida leping ette näeb. Tõludes peatub
on need pidepunkte juba vaadeldud: need
on kas rahvus, „heimatvrecht“, päritolu jne.
Teile riikide, kes nõuetav pidepunkt puudub,
on optioon miidugi res in alios acta.
Kolmandate riikide, keda sektsioon ei
ole puudutanud, kodanikud jäävad alati

optioon: riikonnast välja, algugi et neil va-
jaline pidepunkt on olemas selle riigiga, ku-
ku optioon toimub ja nad domitsiili arivad
selles riigis, kust optioon lepingu järgi või-
maldab teha.

2. Alieni juris riikute optioon. Vanemal ajajär-
gul ei nähtud tavaliselt optiooni kohta käivais
lepinguis ette erinorme naiste, alaealste jne. optu-
rimiseks; selgati, et perekonnapea opteerimise
haarab ühtlasi ka tema perekonnu. Optiooni-
institundi arenedes tekis tarve lähemalt mäs-
ritleda mitte sui juris riikute opteerimise kü-
simust. XIX sajandil arenes selles mõttes kaks
teooriat: saksa teadlased pooldasid „optioon
collective'i“, romaani teadlased „optioon rudi-
viduelle'i“. „Optioon collective“ näeb ette,
et mehe optioon laieneb ka tema abielu-
naisle ning isa (vallaslastel ema) optioon
haarab ka lapsed. „Optioon rudi viduelle“
sellevastu võimaldab abielunaisel opteerida
eraldi mehest ja alaealistel hakkab optiooni
tähtaeg kulgema alles täiseasuse saavutamisi-

se momentist, mil nad ne võivad opteerida.

Valdavaks on rahvusvahelises praktises saanud siiski "option collective", kuid on ka lepinguid, mis näevad ette "option individuelle". Pärastmaailmasõjased lepingud on tihti "option collective" - sarnusel, väga arvatud E.-Vene rahuleping ning need lepingud, kuhu vastav norm sããlt on retraceeritud. Siin on küll üldreegline maksev ka "option collective", kuid abielunaisel on võimalik ka reserveeritud "option", kui abikaasade vahel ei jãrgne kokkulepet selles asjas (E.-Vene rahulep. art. 4).

Alaealiste opteerimise juures tekib esile veel vanuse moment. Lepinguis enne 1918a. ei määratud, millest vanusest pããle on isik optiooni võimeline: seldati, et see langeb kokku täiseasuse saavutamisega. Maailmasõja lõpetanud lepingud toovad siia olulise muudatuse: reserveeritud optiooni võetus on tõõgil tõõuil, kes on üle 18 aasta vanad; seega on alaealised üle 18 aasta optiooni mõttes sui-

juris. See põhinõte on võetud ka ürgise tuis-
tesse pärimaastmasõpastesse lepingutesse.

3. Pärimaastaste optioon. Pärimaastaste, s.o.
pooltsõviliseeritud või tsiviliseerimata rahvale
optioonidõrgust ei omistata. Kolooniate ja pro-
tektoraatade tseberimise kohta käivad le-
pingud ei sisalda enamasti optiooninorme;
kohalikele pärimaastastele vaadatakse alati
kui mitte täisõrguslikele kodanikele ja selle
tõttu pole optioonidõrgustki neile ette nähtud.

Päike ulatavad liikide näevad mõned
vanemad lepingud ette veel erisuguse optsi-
ooni sõparäelastele ja ametnikele (vt. Kunz I,
lk. 120 jf.).

5. Optiooni tehnika.

Optiooni tehnikal hilje vaatlemisel tulevad arvesse
neli momenti: deklaratsioon opteerimiseks, võlgarõu-
damine, varanduslike hüvinused ja optiooni tehtaeg
(Kunz I, lk. 127).

i. Deklaratsioon. kuna optioon on alati indiviidi

siisuhohalt vabatahtlik akt, siis loomulikult peab ruit-
siatiliiv opterimiseks tulema idetu enda poolt, kes soo-
vib opteerida. Igal juhul peab opteerija sooritama
faktiakti; selle kostamine on teoreetiliselt mõeldav nii
tacite kui expressis verbis.

Kõige vanemal apyärägul ei nõutud opteerija poolt
erilist deklaratsiooni opterimiseks; küllalt oli, kui
ta lihtsalt välja rändas. Esmakordselt nõuti erilist
deklareerimist (saksa terminoloogias järgi „Prüfung“,
prantsuse „declaration“) Austria-Vene lepingus 1815a.
ja sellest ajast päeile on see saanud reeglise. Süüski
pole deklaratsiooni opterimise mõiste oluline osa,
kuna terve rida lepinguid seda ei nõua, vaid le-
pivad palja väljarändamise faktiga (nii Alaska
1867, S. Stefano 1878, Simonski 1895, Portsmouth
1905 j.t.). Kus aga on deklareerimine ette nähtud,
süüski on ta opterimise lehtivuseks oluline. Teore-
tiliselt on asunud deklareerimise suhtes pooldaval
seisuhohale, kuna opterimise on ikka riiklikondsusel
muutmise akt ja deklareerimise kaudu ei teki
raskusi riiklikondsusel muutmises, kuna paljas
väljarändamine ei vabasta küllalt efektiivselt

isiku endisest riiklõukusest.

deklaratsioonide kehtivuseks on nõuetav (kunz I, lk. 131): a) et avaldaja oleks juriidiliselt võimeline opteeruma. Isikud aliени juris ei saa deklareerida, vaid nende asst toimetele seda vastavalt kas abielumees, isa, eestkostja jne. Maalised üle 18a., kui nad lepingu pürgi on optiooni mõttes sui juris, peavad muudugi ise ka deklareerima.

b) deklareerija vaba tahe. kuna optioon on vabatahtlik akt, ei ole sunnitud deklaratsioon kehtiv.

c) vastav vorm. Milline see vorm on, sellele tuleb deklareerida, oleneb muudugi lepingust.

Kellele tuleb deklaratsioon esitada, selle kohta on eri lepinguis erisuguseid vaatekohti. Selles on tavaliselt subessori territoriaalvõimkonnale isikule mõni subessori avalikõiguslik organ. Vana riigi maalal või mõnes kolmandas riigis võimkonnale on selleks vastavalt suhtedandi organ või diplomaatiline esindaja. Mõnikord moodustatakse deklaratsioonide vastuvõtmiseks eriseadused organid, nagu E.-Vene rahulepingu põh-

pal kontroll-opteriause komisjonid. Kõik kehtivad
deklaratsioonid kirjeldavad nõue; tavaliselt nõu-
deksse trükitud formuleeride tähtsust.

Doonulihult tuleb deklaratsioon esitada lepingus
määratud optiooni tähtajal.

2. Väljarändamine. Nagu deklaratsioonigi, ei maa-
dusta ka väljarändamise kohustus optiooninõu-
st olulist osa, sest tuleb ette ka optiooninorme, kus
väljarändamist üldse ei nõuta. Kuurs (I, lk. 134)
peatab vastavalt deklaratsioonile ja väljarändamis-
nõudele optiooni kolme liiki: 1) tavaline: väl-
jarändamine pärast deklareerimist; 2) optioon
põlva väljarändamiskohustusega. Sellele vastab
I perioodi optioon, väljarändamisvabaduse klau-
sel, kuid see norm tuleb ette ka hiljem; 3) opti-
on põlva deklaratsiooniga, väljarändamiskohus-
tusega. See norm esineb harvem, kuid tuleb siis-
ki ette, näit. Montevideo (1846), Pariisi (1861) ja
Berni (1862) lepinguis, Inglise-Prantsuse lepingus
(1904) j.t. Pärast maailmasõjaseid lepinguid sisal-
davad kõik ka väljarändamiskohustuse, välja-
arvatud Rapallo leping.

Suktsessori seisukohalt on väljarändamiskohustus kindlasti kasulik, sest see kohustus ongi, mis takistab opteerumist väga massiliseks muutumast. Opteroon väljarändamiskohustusest võib loogu niisugustada suktsessorile poliitiline hädavajadus: sel juhul on ju mõeldav, et vallutatud territooriumil asuvad isikud enamikus omandavad deklaratsioonide läbi suktsessendi riiklõukuse; suktsessor peab siis oma imperiumi teostama vallutatud maaalal võõra riigi kodanike suhtes.

Opterooniorguslike isikute seisukohalt on väljarändamiskohustus kindlasti küllalt raske koormis: selle tõttu tuleb oma domitsiil vanas asupaigas lühivõõrdeid, realiseerida vähemalt osa varandust ja kassal elu õieti uuesti alustada. Väljarändamiskohustus õieti ongi põhjus, miks opteroon peaaegu eriti massiliseks ei muutu. Selle kohustusega omandab sageli opterooniorgus rohkem psühholoogilise kui praktilise toime.

Väljarändamine loogiliselt peab olema kestev, sine animo revertendi.

3. Varaõrguslike külg. Tuleb vahet teha opterooni

puhul vallas- ja kiinnisvara saatuse vahel.

Vallasvara kohta on juba kõrge vanemaist lepingust pääl kujunenud seisukoht, et optendid välgas räämatas võivad selle takistamatult kaasa võtta (ni juba Breda lep. 1667, art. 5) või soovi korral realiseerida; see põhinõte on optidionile olnud alati omane.

Kiinnisvara kohta on olnud kaheksaküsed seisukohti. Vanem käsitus nägi ette kiinnisvara sundmüügi: optant pidi oma kiinnisvarad optidionise korral realiseerima. See vaatekoht muutus XIX sajandi keskkel, andes maad põhinõttele, et optandid säilitavad oma õigused kiinnisvaradele ka välgarändamise korral, kuigi ka veel hiljem on vandenud esinenud sundrealiseerimise nõue mõningais lepinguis.

4. Tähtsused. Optidioni puures omab tähtsused välgas olulise seisukohta; optidioni nõiste se eeldab juba teatud tähtsused, mille pooltel optidion peab teostatama.

Vanimal perioodil näeme kolmesükseid tähtsused: välgarändamise, varanduse realiseerimise

pa deklareerimise kohta. Neist realiseerimise tähtsuse on oma tähtsuse minetanud, kuna varanduste sündrealiseerimise nõue ise on kadunud. Oluliseks on säilinud tähtsused deklaratsioonide esitamiseks ja väljendandamiseks, viimane murdugi jahel, kui vastav kohustus on üldse ette nähtud. Sageli langevad need niisama tähtsused kokku.

Tähtsuse piketus kõrgub kumest kumest (Inglise-Prantsuse lep. milte Hebriidide kohta) kuni kuu aastani (Austria-Vene lep. 1815, Viini rahulep. 1864). Kõrge levimus aeg on ühes aasta, mis esineb ka 9.-Vene rahulepingus. Maavõimastaja lõpetanud lepingud siiski näevad ette enamasti kaheaastase tähtsuse.

Ei esine optiooninorme, mis üldse mingit tähtsusega ette ei näe. Ainult väljendandamiskohustuse teostamise kohta mõned lepingud (näit. Portsmouth 1905) ei näe ka tähtsusega, kuid deklaratsioonide esitamise tähtsusega on ka neis ette nähtud.

Kalendaarselt on tähtsuse harva määratud. Algmomentiks on tavaliselt lepingu jõustumise

päev; väljarändamiskohustuse tähtaeg hakkab ena-
masti hulgega deklaratsioonide esitamise momendist
ja selle lõppmoment võib olla selle tõttu ka pä-
rast deklaratsioonide esitamise tähtaja möödumist.

Leptugis, kus omistatakse alaealistele indivi-
dualne optiooniõigus, hakkab nende suhtes tähtaeg
hulgega täiskasuse saavutamise momendist.

6. Retrospektiivsus ja optiooni kehtivus.

Optiooni puhul tekib küsimus optiooni õiguslikele
kodanikkudele statusse kohta suktsessiooni jõustumis-
est kuni opteerimiseni.

Vaatleme kõrgpäält juhtu, kui opteeritakse vana
riikkondsus. Siin võib olla kolm lahendust. Osa
teadlasi arub siin kohal, et opteerimise korral on riik-
kondsuse vahetus kahekordne: esimene kord saavu-
tatakse suktsessori riikkondsus ipso jure suktsessiooni
faktiga, optatsiooniga saavutatakse uuesti vana riik-
kondsus. Kahepäälse perioodi on need riigid suktses-
sori kodanikud samade õiguste ja kohustustega kui
teisedki selle riigi kodanikud.

Teise vaatekohta järgi ei toimunud suktsessiooniga mitte veel riikkondruse vahetus; opteerijad seega säilitavad oma vana riikkondruse, kuna inimesed, kes optioonioigust ei kasuta, muutuvad alles optioonitäh- taja nõõdudes suktsessori kodanikeks.

Kolmas seisukoht on niõlema elumise süntees: selle järgi toimub suktsessori riikkondruse saavu- tamine küll suktsessiooniga ipso jure, kuid optsi- onil on tagasiulataw jõud. Sellega välditakse kahekordse riikkondruse vahetus. Suktsessori riik- kondruse saavutamise suktsessiooni läbi toimub seega suspensiuuse tingimusega, et optsoonikes äi- gustatu optsoonitäh taja ei opteri. Samuti võib öelda, et optsoonioigustikud säilitavad oma vana riikkondruse resolutive tingimusega, et nad optsooni tähtajal opteerivad (vt. Kunz I, lk. 156).

Viimane vaatekoht on enamlevinud; seda pool- dab rida teadlasi, nagu Liszt, Schoenborn, Herkorn, Kunz j. t. (ibid.).

Mis puutub optsooni uute riikide kasuks kogu vana riigi pindalalt, siis on siin luga teissugune. Siia suktsessioon ise ei too mingisugust muutust

opteerimisõiguste riikondrux statuses, vaid opteerimise on siin kahtlemata esmakordne riikondsuse vahetus. Siin on raske omistada optioonile retroaktiivset jõudu suhtesioonini, s.o. uue riigi tekkimise momendini, kuna siin pole tegemist mitte vana juriidilise suhte ennistamisega optiooni läbi, vaid siin optiooniga tekib uus juriidiline suhe.

Mõeldav oleks siin veel optioonile retroaktiivse jõu andmine optiooni kohta käeva lepingu jõustumise momendini; siin võib väita, et leping ise, mis sisaldab optiooniklausli, annab kõigile vana riigi kodanikele, kes omavad lepingus ettenähtud pidepunkti uue riigiga, uue riigi riikondsuse resolutive tingimusega, et need isikud tähtajal opteerivad.

Siiski on kõrge vastuvõetavam see konstruktsioon, mille järgi hõnkalusel optioonil uude retroaktiivset jõudu ei ole, vaid uus riikondsus tekib alles optiooni kehtimahakkamise momendist, kuna riikondsuse vahetus optiooni läbi tekib siin alati esmakordselt.

Teine küsimus, mis kehtib ules optiooni juu-

res, on küsimus sellest, millist momentist võib lu-
geda optioon teostunuks, s.o. nullal saavutatakse
optiooni põhjal mes riikondus. Optioon on tava-
liselt ika ihekiolgne akt, optandi tahteakt; riigi-
väime poolt ei ole vajaline eriline vastuvõtu toiming.
Sel põhjusel võib lugeda optioon teostunuks momen-
dist, kui kõik lepingus ettenähtud toimingud on
sooritatud: kui nõutakse ainult deklareerimist, on
optioon kehtiv deklareerimisega; kui nõutakse päale
selle väljendamisest, on kehtivuseks vajalik ka te-
gelik väljendamine, domitsiili muutmine. Seda
on tunnustanud ka senine riikide praksis (vrd.
kurs I, lk. 159 jj.).

Kui aga leping näeb ette erilise vastuvõtuprotsedu-
ri või tunnustamise riigivõime poolt, siis loogi-
liselt peaks olema optioon kehtiv sellest momen-
dist, mil riik, kuhu opteeritakse, on optandi oma
riikondusse vastu võtnud, olgugi, et optandi poolt
on veel mõni nõuetav toiming, näit. väljenda-
mine, sooritamata.

7. Optisiooni mõiste

Optisioonimõiste määratlemisel vaatleme kõrgpäält, millist definitsiooni on teadlaste poolt seni optisiooni kohta antud.

Glissoni leping 1785 a., mis esmakordselt tarvitab sõna „optisioon“, ütleb: „option entre deux parties“; sellega on väljendatud mõte valikust kahe riikkonduse vahel. See mõte valikust riikkonduste vahel leidub paljudes definitsioonides; sel seiskohal on Bluntschli, Calvo, Pradier-Fodéré, Nys (Kunz I, lk. 83). Optisiooniregus aga ei seis valikus kahe riikkonduse vahel, vaid ta on omaette, indiviidile omistatud võimalus, vabatahtlikult saavutada uus riikkondus, sest riikkondus, kust tal opteerida võimaldub, on tal juba olemas.

Osa teadlastest rõhutab optisiooni olemuses deklareerimise momenti (Zorn, Liszt, Wehber, Schoenborn), osa (Gareis) rõhutavad väljarändamist (Kunz I, lk. 84). Nagu aga nägime, pole need momendid kumbki optisioonimõiste olulised osad.

Kunz, märkides teiste definitsioonide juures selkir-

jeldatud puudusi, annab järgmise piiritleu: „Opti-
ooniõigus on riikide suksessioonist puudutatud ri-
ikude varutud võimalus oma vaba tahtakti läbi ot-
sustada oma vana riikhoonduse kasuks“ (I, lk. 85).

Kuid ka kunz'i definitsioon on liiga kitsas: see
haarab ainult selle optiiooniliigi, kus opteeritakse
vana riikhoondsus; optiioon vana riigi poolalt uu-
de tehnikud riiki sellesse piiritleusse ei mahu.

Määritledes optiiooni mõistet, mis haaraks optri-
ooni sellisena, nagu ta meile kaasajal on antud,
vaatleme, millised tunnused on ühised kõigile optri-
ooni liikidele.

Kõigepealt peab optriooniõiguse olemasoluks toi-
munud olema riikide suksessioon ja optriooniõi-
gus kuulub ainult nende riikide kodanikele, kes
on sellest suksessioonist puudutatud. Kolmandate
riikide kodanikele optriooniõigust kunagi ei omis-
tata.

Optrioon on alati vabatahtlik akt ja tema teos-
tamine on ees optriooniks õigustatu näenugust.

Optrioon on tähtsajaline õigus; ei ole ühtki
optriooniklauslit, mis tähtaega ette ei näe.

Optiooni läbi võib omandada ainult selle riigi riiklõngus, kes on samast riikide suktessioonist puudutatud; optioon ei teovitu teostuda mitte ainult vana riigi riiklõngusesse, vaid ka on võimalik nii suktessori kui suktedendi kasuks või suktessorriigist teise suktessorriiki.

Optiooniõigus ei kuulu mitte suktessioonist puudutatud riikide kõrgile kodanikele, vaid ainult neile, kes on seotud teise suktessioonist puudutatud riigiga mingi pidepunktiga, olgu see siis varem vanasse riiklõngusesse kuulumine, rahvus, päritolu või mõni muu. Selle pidepunkti määrab alati vastav rahvussaheline leping, mille põhjal optiooniõigus teostub.

Kõik muud tunnused võivad konkreetjuhul erineda.

Eltoodu põhjal võime anda kaasaegse optiooniõiguse kohta, mis kõiki praegu esinevad optiooniõiguseid kaarab, järquise piiritle:

Optiooniõigus on riikide suktessioonist puudutatud riikide kodanikele kuuluv võimalus vaba tahtkasti kaudu omandada kind-

la tähtsava lestel nõni teine samast suhtessi-
oonist puudutatakse riigi riiklus, millega nad
on seotud vastavas rahvusvahelises lepingus ette-
nähtud pidepunktiga.

Tuleb aga silmas pidada, et optisoon sel kujul
on sarnase arengu tulemus ja on kaasajal sellisena
antud. Teoreetiliselt on võimalikud ka teissugused
optisooni kujud ja selle instituudi edaspidine
areng võib anda omakorda optisoonile teissugu-
se tuleme.

Optisooniklausel sisaldub alles lepingu art 4 järgi,
ning kehtib järgmiselt:

Leiti territooriumil olavatel mitte Eesti kodan-
kudel, kes üle kaheksakümne aasta vanad, on Vi-
gus Venemaa kodakondsust optendes ühe aasta jooksul
selle traktadi ratifitseerimise päevast arvates, ku-
juures mehe kodakondsuse põrle kärsid lapsid alla
kaheksakümne aasta ja naine, kui abikaasade va-
hel ei järene kokkulepet selles asjus. Venemaa ko-
dakondsuse optendjad peavad optisooni päevast
arvates ühe aasta jooksul Eesti piiridest lahkuma,
kuid hoivad alal õigused liikumata varanduste

B. Optsoon Eesti välislepinguis.

I. Eesti-Vene rahuleping.

Eesti-Vene rahuleping, mis sõlmitud 2. veebruaril 1920. on esimene rahuleping Venemaa ja piiririikide vahel ja on saanud teinud hilisematele samalaadsetele lepingutele eeskujuks; tüüpiline on ta ka oma optsooninormi suhtes, mis on reetseeritud ka teistesse hilisematesse lepingutesse (vt. Korovin, lk. 73).

Optsooniklausel sisaldub selles lepingus art. 4 näol, ning kõlab järgmiselt:

"Eesti territooriumil elavatel mitte Eesti soost rüütel, kes üle kaheksateistkümnne aasta vanad, on õigus Venemaa kodakondsust opteerida ühe aasta jooksul selle traktandi ratifitseerimise päevast arvates, kusjuures mehe kodakondsuse järel käivad lapsed alla kaheksateistkümnne aasta ja naine, kui abikaasade vahel ei järene kokkulepet selles asjus. Venemaa kodakondsuse opteerijad peavad optatsiooni päevast arvates ühe aasta jooksul Eesti piiridest lahkuma, kuid hoiavad alal õigused liikumata varanduste

peale ja on õigustatud kaasa võtma oma liikuva
varanduse. Samuti võivad Venemaa territooriumil ela-
vad Eesti soost isikud opteerida sama aja jooksul
ja nertsamudel tingimustel Eesti kodakondsust.

Selle ja teise poolt valitus on õigustatud hoidu-
ma neid oma kodakondsuse vastu võtmast.

Märkus: Kahtluse tekkimise korral nõustatakse Eesti
soost isikute all isikuid, kes ise või kelle vanemad
olid praegu Eestit moodustaval territooriumil kogu-
kondade või seisuslike asutuste hõldekirjades.

i. üldiselt. Nagu näeme, sisaldab tuntu rühm artikkel
kahesuguse optiooniõiguse: ühelt poolt optioon Eestist
Venemaa kehts, s. o. vana riigi riiklondusse, teiselt
poolt vene territooriumilt Eestisse, s. o. vana riigi
pinnal tekkinud uude riiki.

Esimisel juhul näib neil tegemist olevat tüüpilise
ennemvõitmasõjase optiooniklausliga, mille järgi
suktsessiooni tagajärjel pro facto suktsessori riik-
londusse omandanuil võimaldub astuda vanasse
riiklondusse. Lähemal vaatlemisel selgub aga, et siin
on siiski olemas oluline erinevus. Optiooniõiguse

ei onistata mitte kõigile end. Vene kodanikule, kes on saavutanud Eesti riikkondsuse, vaid ainult neile kes on „mitte Eesti soost“. Sama artikli märkusest selgub, et „mitte Eesti soost“ isikute all tuleb mõista isikuid, kes ise või kelle vanemad ei olenud praegse Eesti moodustaval territooriumil koogehondade või seisuslike ametite hingekiirades. Järelikult pole siin pidepunktiks, mille põhjal optisioon võib toimuda, mitte ainult varem vanasse riikkondsusse kuulumine, vaid peale selle veel nõudmine, et optandid oleks „mitte Eesti soost“.

26. novembri 1918 a. Eesti kodakondsuse seadusega (RT nr. 4-1918) kõnealust artiklit võrreldes näeme, et optisiooniõigus ei kuulu isikule, kes olid Eesti riikkondsuses selle seaduse § 1 põhjal, olgu si nad Vene rahmusest, vaid optisiooniõigus võib kuuluda ainult neile Eesti kodanikele, kes Eesti riikkondsusele olid omandanud sama seaduse § 2 ja 6 põhjal, s.o. deklaratsiooni ja naturalisatsiooni teel (vt. Maddison, lk. 31/32) järelikult just neil, kes Eesti riikkondsuse mitte ipso facto omandasid.

Teisel juhul, optisiooni korral Venemaalt Eestisse,

esineb spetsiaalsete pärastmaailmasõjane rahvaste
enesemääramise õigusest tingitud optiooniklausel.
Selle põhjal võimaldab optierida Eesti Riikihondust
neil Vene kodanikel, kes on Eesti soost, i. o. kes ise
või kelle vanemad olid Eesti moodustaval territo-
oriumil koogukondlike või seisuslike asutiste hün-
gekirjades, ning kelle elukoht on Vene territooriumil.
Põdepunktilis on seea oluline Eesti soost.
Nagu näeme, on siin analoogia olemas St. Germ.
rahulep. art. 78 ettenähtud optiooniklausliga, kus-
püures „Heimatsrecht'ile“ vastab koogukondade või sei-
suslike asutiste hüngekirjades seimine.

Erielse määrusena, mis tavaliselt optriklauseid si-
saldavad lepingud ette ei näe, on E. Vene rahulepingus
nõue, et „selle ja teise poole valitus on õigustatud
hielduma neid (i. o. optante) oma kodakondsuse
vastu võtmast.“

2. Isikihond. Mis puhtub optiooni isikihonda Eesti-
Vene rahulep. järgi, siis omistatakse iseseisv optiooni-
õigus isikule 18 eluaastast peale, nagu kõrgem
teistes pärastmaailmasõjastes lepingutes. Hiljuti -

mõttena on tunnustatud „option collective“ - print-
siip: „mehe kodakondsuse järgi käivad lapsed alla
kaheksateistkümnene aasta ja naine“. Abielulise
suhtes tehakse aga sellest põhimõttest erand ja lu-
batakse female individuaalne optioonidrogus, kui
abielupoole vahel toimub sellekohane kokkulepe.
Vallaslasti kohta leping midagi ei määrata, kuid
loogiliselt tuleb arvata, et nad käivad ema riik-
kondsuse järgi.

3. Optiooni tehniline külp. Tõldiselt on ? - Vene
rahulep. järgi optiooni tehti'vuseks nõuetav peale
deklareerimise ka väljarändamise kohustus. Kuna
leping näeb ette, et kumbki riik võib keelduda optan-
te oma riiklondusse vastu võtmast, järeldub sel-
lest, et optiooni tehti'vuseks on vajaline ka kum-
magi riigi võimude eriline sanktsioon.

Optiooni tehnilise lativiinise korraldamiseks astus
kokku rahulep. art. 14 põhjal segakomisjon, mis
6. aprilli 1920 a. kokkuleppega seadis Venest Põstisse
opteerimiseks järgmise korra:

Opteerimise deklaratsioon tuleb siise anda nii-

hästi Vene kubermangu täidesaatvale komiteele (Тыдучноорком), resp. linnandukogule (Горесобем) kui ka selleks otstarbeks loodavaile Eesti kontroll-
opteerimise komisjonile riies optisooniõrgust tõen-
davate dokumentidega. Mõlemad arutised kontrolli-
vad, kas deklareerijal on õrgus dokumentide põh-
jal Eesti riiklondrust opteerida. Kui Eesti kontroll-
opteerimise komisjon on deklaratsioonile vastu võtnud,
esitab ta Vene välisaspade komisariaadi juriidilisele
osakonnale vastava teadaande. Kui viimane optee-
rimise vastu ei vaille, käseb ta kubermangu täide-
saatval komiteel, resp. linnandukogul välja anda
isikule välismaalase pass (MKO k. i, lk. 10). Selkir-
pestatud protseduur oli tingitud rahulep. mägist,
mille järgi Eesti või Vene valitsus oli õrgustatud
keelduma optante oma riiklondruse vastu võtmast.

Eestist Vene kasuks opteerimist ei tulnud ette
(Püip, lk. 122); vasti vaatlene ainult opteerimist Vene-
maalt Eestisse.

4. Varaõrgudikud küsimused. Optantide varanduse
kohta näeb rahulepung ette, et opteerijad „koivad

alal õigused liikumata varanduste peale ja on õigustatud kaasa võtma oma liikuva varanduse." Nagu näha, on see tavaline norm, mis alati optiiooniklausulis ette tuleb.

Optiiooni puhul Venemaalt Eestisse sai aga just see määris konfliktide ja vaielduste põhjuseks. Lugu rääkis ainult sellest, et juba enne E.-Vene rahulepingu sõlmimist oli Venemaal kõik hinnisvarad nationaliseeritud ja vallavara suhtes oli rida kitsendavaid määrisi. Selle asjaolu tõttu sai mainitud rahulep. määrisele tahesugune tõlgitsemine osaks Eesti ja Venemaa poolt. Eesti püüdis seda normi seletada sel kujul, et optiitõigused säilitavad oma õigused hinnisvaradele, mis neile kuulusid enne nationaliseerimist, kuna Vene asus sserubohal, et optiitõigused võivad säilitada ainult need õigused, mis neil on optiiooni momendil, kerte sõnadega, hinnisvarade suhtes õiguste säilitamine optiitõiguste poolt on nudum jus. Mõlematel pooltel oli teoreetiliste vaielduste juures praktiline siht.

See vaieldus kandus paratamatult optiioonõiguse

retroaktiivsususe küsimuse pinnale, sest Eesti seisukoha mahulepäisseniseks oli vaja asuda seisukohale, et optantidel tekitab Eesti riikkondrus retroaktiivselt suhtumise, s.o. Eesti riigi tehkinise momendini. Retroaktiivne jõe omistamine rahulepingu jõustumise momendini ei olnud praktilist tähtsust, kuna sel ajal oli kinnisvarade natsionaliseerimine juba toimunud.

Eesti seisukohtade teoreetiliselt alustas välti välisministeeriumi jurishonsuldi (R. Pliaseri) ettekanne 30. märst 1920 a. (MKO, k. 1, lk. 12), kus leitakse, et optantidel olid Eesti kodaniku õrgused juba Eesti riigi tehkinise momendist või hoopis 2. novembrist 1917, s.o. Vene valituse deklaratsiooni momendist eahvaste enesemääramise õrguse kohta. Resolutsioonis sellel ettekanDEL juhib välisminister tähelepanu, et 2. nov. 1917 Eesti riiki veel ei olnud võlga kuulutatud, kuid rõhneb seisukohaga, et kodanikuõrgused tehkinised Eesti riigi tehkinise momendil (s.o. kas 15. det. 1917 või 24. veebr. 1918).

Vene seisukoht väljendub ringkirjas, mis saadeti Siseasjade rahvakomissariaadil Gubispolkom'i dele

ra. Gorispolkomiidile 29. V. 1920 a. nr. 444 all (MKO k. 1, lk. 14); selle p. 5 kõlav järgmiselt:

„Эстонские уроженцы, проживающие в Российской Республике, отирующим Эстонское гражданство, могут сохранить лишь имузден-венные права, которые они имели к моменту оттации, но не приобретут вновь те права, которые они утратили будучи гр.

Российской Республики, например, права на недвижимость, которая была отчуждена у них, согласно декретам Р. С. Ф. С. Р.“

Nende kahe riigi vastu peidise seisukohta põhjal-
pelti kerre rida läbi rääki mis; Võrptulemusena
põi mahsvaks Vene seisukoht.

Teoreetiliselt on kahtlemata põhjendatum Vene
seisukoht, kuna retroaktiivse põu omistamisel suk-
kessiooni momentini pole alust, nagu juba märki-
sime optiiooni juurililise konstruktsiooni käsit-
lemisel. Käesoleval juhul on see põhjendatud seda
anani, et optiiooni puures oli nõuetav, veel eri-
line riiklondusse vastuvõtu aht riigi võimude
poolt.

Konfliktid tekkis aga ka vallasvara kaasavõtmise küsimuses. Juba algusest peale hakkasid vene võimud tegeva takistusi optantidele vallasvara kaasavõtmise kohta. Rahulepingust aga pärineb, et optantidel selle takistamatuks kaasavõtmiseks oli täieline õigus. Osalt oli takistuste tegevuse vene poolt põhjendatud tolleaegsete viletsate transportolude tõttu, kuid uldiselt oli määrata venelaste poolt selles suhtes sibilikku talitusviisi (vrd. näit. Eesti kontroll-opt. kom. Siberi osak. ettekannet välisministriunule 6. I. 1921 a. MKO, k. 24, lk. 12). Eriolgne lahendus vastastikkustel läbirääkimistel leiti sellepa, et kokkuleppe teel määrati kindlaks varanduse ülemäär, mida optant võib kaasa võtta (vt. MKO k. 1, lk. 15), kuid hiljem tehti takistusi ka siin. Teoreetiliselt ei ole vene talitusviis selles suhtes kuidagi viisi põhjendatav ja see on vastuolus rahulep. art. 4-ga.

5. Optiooni kehtivus. Optioon loetakse kehtivaks normaalselt momeendist, mil kõik tingimused, mida optiooniklausel ette näeb, on opteri ja poolt suoritatud. Kui nõutakse ka väljarändamist, on optioon

kehtiv sellest ajast, mil opterija oma domitsiili
uude riiki üle viis. Eesti-Vene optiooni puhul on
aga lugu veidi teismugune. Kui tavaliselt ei nõuta
erulist akti optiooni puhul riigivõimu poolt riik-
kondsuse saavutamiseks, siis E.-Vene rahulepingu järgi
oli see ette nähtud. Sellest aga järeneb, et optioon
on kehtiv momentist kui riikkondsuse vahetus on
riigivõimude poolt tunnustatud, olgugi et mõni
nõuetav toiming, näit. välgarändamine, on opterija
poolt veel sooritamata. - Eesti kasuks etesugustel

alustel. Optioon võib toimuda kahe printsiibi
alusel: rahvus (art. 6) ja kinnisvara asukohta
(art. 13) järgi.

Esimene optioonilik on analoogiline Versailles'
lepingu art. 85 ja 91 ettenähtud optioonitla-
liga: pidepunktiks, mille alusel opterida võib,
on rahvus. Art. 6 märgitakse uude sõlpendustega, se-
upõemuskaro rponcaomgenid, "semel" ja "ruya
ramoluekaro rponcaomgenid", "ramolue". Ii n
maksab järjekohalt ainult etniline printsiip, er-
vedes selles mõttes E.-Vene rahulepingu vastavat
normist.

Teine optioonilik on rahusvahelisele praksisele tundmata II. Eesti Läti piiri leping.

19. oktoobril 1920 a. sõlmitud konventsioon Eesti ja Läti vahel sisaldab rea norme optiooniõrguse kohta. Optiooni käsitlevad selle lepingu artiklid 6-15.

i. liidistelt. Optiooniõrgus selles lepingus on kahepoolne: ta võimaldab opteerida Eesti kodanikel Läti ja Läti kodanikel Eesti kasuks ühesugustel alustel. Optioon võib toimuda kahe printsiibi alusel: rahuse (art. 6) ja kinnisvara ankohta (art. 13) järgi.

Esimene optioonilik on analoogiline Versailles' lepingu art. 85 ja 91 ettenähtud optiooniklausliga: pidepunktiks, mille alusel opteerida võib, on rahvus. Art. 6 märgitakse uude väljendustega „русские граждане и подданные“, „земли“ ja „русские имения и подданные“, „земли“. Siin maksab järjekohalt ainult etniline printsiip, erinedes selles mõttes 9. Vene rahulepingu vastavast normist.

Teine optiooniliik on rahvusvahelisele praksisele
tundmata optioon sui generis - optiooni kri-
teriumiks on kinnisvara asukoht: optioonisõgus-
liik on „шуга, владѣющія недвижимыми
въ предѣлахъ одного изъ договаривающихся
государствъ и променяющія въ друговъ, и
(шуга, владѣющія недвижимостью, пере-
сѣкаемого пограничного пункта... (art. 13).

2. Isikkond. Vanusmääraks, millest päle võib op-
teerida, on 18 eluaastat (art. 8). Erandita on kehtiv
„option collective“: „мена етотъженъ со мною иио ду-
жа, а гъни моромъ 18 лѣтъ со мною иио про-
мерей“ (art. 8). Adopteeritud ja legitimeeritud lap-
sed käivad adopteriija resp. legitimeeriija riikkondruse
pärssi.

3. Tehniline kiilg. Sunduslik on ainult deklaratsiooni esitanune, kuna väljarändanist ei nõuta, vaid
päetakse viimane sõltuvaks opteriija enese soovist, kas
ta seda teotab või mitte (art. 10). Deklaratsioon
peab esitatama kirjalikult selle maa konsulile, mille

riiklõundust opteeritakse (art. 6). Väljarändamine, kui see sünnib, peab toimuma ühe aasta jooksul deklaratsiooni esitamise arvel, kusjuures vallasvara võib takistamatult kaasa viia (art. 10). Kinnisvaradele säilitavad optandid õiguse riigis, kus nad seni viibinud võrreldes selle riigi kodanikkudega (art. 12). Alaealiste ja tervete isikute eest, kes seavad eestkostmise või hoolekande all, esitavad deklaratsiooni nende eestkostjad või seaduslikud esindajad (art. 15).

Tähtaeg opteerimiseks on kaheksa kuud, kes opteerivad rahvuse printsiibi alusel, või vad seda teha kahe aasta jooksul (art. 6), kuna kinnisvarana asukoha järgi opteerijal on tähtajaks üks aasta (art. 13).

194. Retroaktiivsus on välja seletatud art. 7 järgi: deklaratsiooni esitamise loetakse opteerimistõiguslikud isikud selle riigi kodanikeks, mille territooriumil nad asuvad.

III. Eesti-Ukraina leping.

25. novembril 1921 a sõlmitud leping Eesti ja Ukraina vahel ja selle lepingu kohta kärv täiendav protokoll 27. maist 1922 baseeruvad optioonidriigumõt-tes täielikult E.-Vene rahulepingul. Siin on aga kasu-
tatud rahulepingu optiooninormi rakendamisel saadud kogemusi ja on selle tõttu optiooni ühisasjades kokkulepitud paljudes ühisasjades, mis võiksid raken-
damisel viielusi esile kutsuda.

Lepingus endas sisaldab optiooniklausli art. 6, mis on sõnastatud umbes samalaadset kui E.-Vene rahulep. art 4; "Eesti soost" isikute asemel aga öel-
dakse "isikud, kes pärit Eesti territooriumi kuuluvast maalt". Täiendava protokolliga 27. maist 1922 a. aga määratakse, et selle väljenduse all tuleb mõista isikuid, kes ise või kelle vanemad sündid Eesti resp. Ukraina territooriumil kogukondade või seimlike asutiste nimekirjades; järelikult on siin olemas sama põndriip, mis E.-Vene rahule-
pinguski.

Opteerimise täpne kord on määratud ?-Ukraina lepingu juurde lisatud kokkuleppes Eesti ja Ukraina vahel kodakondsuse opteerimise kohta ja selle kokkuleppe art. 9 lisas, määruses Eesti (Ukraina) kodakondsust opteerimise isikute varanduse välgavimise kohta.

Nende järgi opteerimise deklaratsioon tuleb esitada diplomaatilisele esindajale. Kokkuleppe art. 5. öeldakse, et isik, kes opteerimise teadaande sisse andnud, ei oma anda veel sellega valitava kodakondsuse õigusi, vaid nende omendamiseks on vajalik ne kiigi võrre sekkumise. Lõplikult saavad nad teise riiklondusse ära sõrdu teadaande sõlmapiigust (kokkuleppe art. 8). Art. 9 lisa, määrus, näeb ette täpsa varanduste välgavimise korda, mis sarnaneb E.-Vene ragonisjoni kokkuleppetele optisooni puhul E.-Vene rahulepingu põhjal (vt. MKO k. i, lk. 15).

Teoreetiline käsitlus ?-Ukraina lep. kohta sarnaneb E.-Vene rahulep. omale, mis pārasit me seda siin kohal enam ei korda (vt. ka Maddison, lk. 36-39).